

УДК 159.922.8:[968-34]

Антюхова Наталія Ігорівна, пошукувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету

e-mail: Natasha1273@ukr.net

СТРУКТУРА ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Анотація

В статті описано проблеми життєтворчості, обдарованості, становлення творчої індивідуальності в контексті розв'язання питання структури творчого потенціалу особистості. Охарактеризовано обдарованість як системне утворення особистості. Обґрунтовано механізми творчого мислення особистості. Описано запропоновані в науковій літературі концепції та теорії, в яких розкривається узагальнена структура творчого потенціалу особистості. Окреслено групи індивідуальних якостей креативного суб'єкта, які складають творчий потенціал особистості.

Структуровано компоненти, виокремлені В.О.Моляко та Н.В.Кузьміною в структурі творчого потенціалу особистості, стосовно вчителя іноземних мов. Обґрунтовано доцільність введення до структури творчого потенціалу вчителя іноземних мов соціального компонента, описано його складові. Уточнено зміст понять “соціальна креативність” та “комунікативна компетентність” в структурі творчого потенціалу вчителя іноземних мов.

***Ключові слова:** творчість, творчий потенціал, механізми творчого мислення особистості, соціальний компонент, соціальна креативність, комунікативна компетентність.*

Антюхова Наталія Ігорівна, соискатель кафедры возрастной и педагогической психологии Ровенского государственного гуманитарного университета

СТРУКТУРА ТВОРЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ

Аннотация

В статье описаны проблемы жизнетворчества, одарённости, становления творческой индивидуальности в контексте решения вопроса структуры творческого потенциала личности. Дана характеристика одарённости как системному образованию личности. Обоснованы механизмы творческого мышления личности. Описаны предлагаемые в научной литературе концепции и теории, которые в обобщённом виде раскрывают структуру творческого потенциала личности. Определены группы индивидуальных качеств креативного субъекта, составляющих творческий потенциал личности.

Структурировано компоненты, выделенные В.А.Моляко и Н.В.Кузьминой в структуре творческого потенциала личности, которые соответствуют учителю иностранных языков. Обоснована целесообразность введения в структуру творческого потенциала учителя иностранных языков социального компонента, описаны его составляющие. В статье уточнено содержание понятий “социальная креативность” и “коммуникативная компетентность” в структуре творческого потенциала учителя иностранных языков.

***Ключевые слова:** творчество, творческий потенциал, механизмы творческого мышления личности, социальный компонент, социальная креативность, коммуникативная компетентность.*

Antyukhova Natalia Igorivna, the researcher of the department of Pedagogical and Age Psychology Rivne State University of the Humanities

THE STRUCTURE OF A CREATIVE POTENTIAL OF A FUTURE TEACHER OF FOREIGN LANGUAGES

Summary

In the article there were shown the problems of creativity, the development of a creative person in the context of a decision of questions of the structure of a creative potential of the person. Creativity as a systematic structure of a person was characterized. The mechanisms of creative thinking of a person were grounded. Concepts and theories described in the scientific literature which offered in generalized form the structure of a creative potential of a person were described. The groups of individual qualities of a creative subject which are a base of a creative potential of a person were determined.

The components distinguished by V.A.Molyako and N.V.Kuzmina in a model of a creative potential of a person according to a teacher of foreign languages were structured. It was justified including into the structure of a creative potential of a teacher of foreign languages a social component. Its substructures were described. It was clarified the meaning of “social creativity” and “communicative competence” in the structure of a creative potential of a teacher of foreign languages.

To the structure of social component of a creative potential we attribute the substructure “social creativity” (it contains the ability to self-actualization, social motivation, communicative competence, communicative (verbal and nonverbal) sensitivity, behavioral sensitivity, social imagination, etc.).

In the article it was specified the structure of communicative competence of a teacher of foreign languages. It was indicated that communicative competence consists of linguistic, sociolinguistic, strategic, social and psychological competencies.

To the structure of a creative potential of a future teacher of foreign languages we include “personal component”, which contains the following substructures: 1) individual qualities; 2) the structures of skills.

Keywords: *creativity, a creative potential, the mechanisms of creative thinking of a person, a social component, social creativity, communicative competence.*

Вступ. Глибокі соціально-економічні зміни, які відбуваються в сучасному суспільстві, висувають абсолютно нові вимоги до розвитку особистості вчителя, а саме: вміння орієнтуватися в нових, часто – невизначених ситуаціях, вміння самостійно приймати рішення та визначати найближчі та перспективні цілі, бути соціально активним, креативним та успішним. В цьому зв'язку особливого значення набувають задачі створення психолого-педагогічних умов розвитку творчої особистості педагога, його творчого потенціалу тощо.

Вихідні передумови. На сучасному етапі розвитку науки та освіти дослідження в галузі становлення творчої особистості є найважливішим напрямком науково-теоретичних та практично зорієнтованих експериментів. На даний час достатньо глибоко розроблені питання щодо визначення психологічних аспектів та особливостей творчої діяльності (Дж.Гілфорд, О.І.Кульчицька, В.О.Моляко, К.Роджерс, Б.М.Теплов, Е.Торренс, В.Франкл, В.Д.Шадриков та ін.); вивчені проблеми творчих здібностей та можливості прояву креативності особистості (І.М.Біла, Д.Б.Богоявленська, Е.де Боно, В.М.Дружинін, О.В.Завгородня, Н.С.Лейтес, О.М.Матюшкін, Л.А.Найдьонова, Я.О.Пономарьов, Дж.Рензуллі, А.Тейлор, Л.Л.Терстоун, Е.П.Торренс, Т.М.Третьак та ін.).

Проблема структури творчого потенціалу особистості також не є новою в психологічній царині. Так, О.М. Матюшкін розглядає творчий потенціал як інтегративну особистісну якість, що виражається у ставленні (позиції, настановленні, спрямованості) людини до творчості [10]. Сутність концепції О.М. Матюшкіна в тому, що уже в ранньому дитинстві можливим є виявлення неабиякого творчого потенціалу дитини, що забезпечує можливості творчого розвитку в подальші роки за умов соціального навчання. Так, творчість є не стільки підсумком, скільки передумовою подальшого розвитку і самореалізації здібностей особистості.

Також О.М.Матюшкін зазначає, що творчість, яка складає первинний творчий потенціал, виявляється ще до завершення розвитку інтелектуальних структур; відображується у вигляді допитливості та дослідницької активності дитини; визначає більш високі темпи психічного та інтелектуального розвитку особистості; забезпечує легкість та успішність навчання в усіх або деяких спеціальних галузях знань. Так, О.М.Матюшкін зазначає, що творчий потенціал людини складає когнітивне та особистісне “ядро” подальшого творчого розвитку людини” [10, с. 56].

На нашу думку, в цьому тлумаченні поняття “творчий потенціал” є дотичним поняттю “креативність” як універсальної творчої здатності суб’єкта. Для нас також важливою є думка О.М.Матюшкіна про те, що творчий потенціал закладений в кожному, і це відкриває потенційні можливості для його розвитку.

Хоча, зокрема, А.В.Брушлинський [2, с. 132] не виділяє креативність як особливе психічне утворення. Він вважає її основною ознакою будь-якого мислення. Мисленню, що зумовлене предметною діяльністю, вчений відводить домінуючу роль в творчому процесі. В цьому випадку А.В.Брушлинський дотримується думки, що будь-яке мислення, бодай мінімальною мірою, завжди є процесом пошуку і відкриття нового, і тому цей процес є продуктивним, творчим.

Отже, не дивлячись на те, що творчий потенціал був предметом спеціального вивчення в багатьох дослідженнях (А.В.Брушлинський, Н.Ф.Вишнякова, О.О.Глуховська, К.О.Гуськова, В.М.Дружинін, В.О.Кан-Калик, Н.В.Кузьміна, О.М.Матюшкін, В.О.Моляко, Я.О.Пономарьов, С.О.Сисоєва, Р.П.Скульський, С.В.Хмельковська та ін.), В.О.Моляко [7; 9] неодноразово зазначає, що, не дивлячись на те, що дослідження проблеми творчого потенціалу особистості має достатньо довгу історію і в зарубіжній, і у вітчизняній психології, до цього часу існує безліч “білих плям” в цій галузі психологічних досліджень, які наголошують на актуальності здійснення

подальших теоретико-методологічних та емпіричних досліджень. Однією з таких проблем, зазначає В.О.Моляко [7; 9], є те, що в “полі зору” педагогів, як правило, опиняються лише обдаровані особистості, а ті, які ще не розкрили свій творчий потенціал, мають досить мало шансів виявити свої креативні можливості. Актуальною також залишається проблема розвитку творчого потенціалу саме вчителя іноземної мови (адже у такому формулюванні цією проблемою науковці ще не займалися). При цьому виникають достатньо закономірні запитання: за яких умов навчання у вищій школі відбуватиметься актуалізація творчого потенціалу майбутнього вчителя іноземної мови? Які психологічні чинники найбільшою мірою сприяють ефективній творчій самореалізації студентів в процесі навчання у вищій школі? Чи можна мати високий рівень розвитку творчого потенціалу, але при цьому не виявляти своєї творчої сутності, тобто не бути творчою людиною в повному сенсі цього слова? Які складові творчого потенціалу саме вчителя іноземної мови? Всі ці питання потребують проведення спеціальних теоретичних та експериментальних досліджень, тому актуальність проблеми розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя іноземної мови не викликає сумнівів.

Отже, зважаючи на актуальність проблеми, яка аналізується в цій публікації, **завданнями** статті є:

1. Описати проблеми життєтворчості, обдарованості, становлення творчої індивідуальності в контексті розв’язання питання структури творчого потенціалу особистості.

2. Охарактеризувати обдарованість як системне утворення особистості.

3. Обґрунтувати механізми творчого мислення особистості.

4. Описати запропоновані в науковій літературі концепції та теорії, в яких розкривається узагальнена структура творчого потенціалу особистості.

5. Окреслити групи індивідуальних якостей креативного суб’єкта, які складають творчий потенціал особистості.

б.Запропонувати структуру творчого потенціалу майбутнього вчителя іноземних мов.

Виклад результатів досліджень. Проблема творчого потенціалу особистості розглядається в психології, передусім, в контексті розв'язання питань життєтворчості, обдарованості, становлення творчої індивідуальності тощо. Розглядаючи соціальний феномен творчості з огляду на стосунки суб'єкт – предмет – середовище, В.О.Моляко вважає, що слід вести мову про обдарованість, “оскільки ... саме вона як системне утворення особистості є координатором, регулятором, стимулятором творчої діяльності, сприяє знаходженню таких рішень, які дають можливість людині краще пристосуватись до світу, оточення, інших людей і до самого себе” [7, с. 87]. Виходячи з даного судження вченого, можна зробити висновок, що креативність В.О.Моляко розглядає як ступінь адаптивності особистості в суб'єкт-суб'єктних та суб'єкт-об'єктних стосунках.

Акцентуючи увагу на характеристиці обдарованості як системного утворення особистості, В.О.Моляко приходять до висновку, що саме стратегії опосередковують творчу обдарованість та є її основою. Вони “концентрують в собі структури, відповідальні за аналіз ситуацій, вибір об'єктів дослідження, вибір орієнтирів, планування творчої поведінки, прогнозування розвитку гіпотез і замислів розв'язання задач, можливості гнучкої переорієнтації в умовах діяльності, що змінюються. Саме тому стратегії ... багато в чому спрямовують та насичують конкретним змістом свідомість, акумулюють в підсвідомості знання й технології їх використання, які можуть бути реалізовані (зі зміною чи в чистому вигляді) у разі виникнення нових проблем, під час розв'язання людиною нових задач” [7, с. 88].

Творчою задачею В.О.Моляко називає таку, “яка або вся цілком є новою, незнайомою для суб'єкта, або ж, принаймні, містить істотну новизну, що стимулює людину до розумових зусиль, спеціального пошуку з метою знаходження нового способу розв'язання цієї задачі” [8, с. 23]. В творчому

процесі вчений виокремлює три основні цикли: 1) розуміння умов задачі (оцінка умов); 2) формування гіпотези (замислу); 3) попереднє розв'язання та перевірка гіпотези.

Характеризуючи перший цикл – розуміння умов задачі (оцінка задачі) – В.О.Моляко акцентує увагу на вибірковості психічних процесів, зокрема, на домінуванні пам'яті чи мислення. Превалювання другого над першим зумовлено ступенем складності умов задачі. Але роль пам'яті саме на першому етапі (за умов будь-якого ступеню складності задачі), як правило, домінує, “що може бути зрозумілим лише в тому випадку, якщо у суб'єкта в його досвіді є певний фундамент, адже розуміння відбувається з орієнтацією індивіда як на минулі асоціації, так і на такі, що були тільки створені” [8, с. 26]. На пріоритетній функції довготривалої пам'яті як психічного процесу, в якому шляхом трансформації “асоціативних комбінацій” створюється нове, було наголошено в більш пізніх дослідженнях психофізіологами Д.В.Колесовим, Є.Н.Соколовим та ін. [4]

В дослідженнях В.О.Моляко зазначається, що роль мислення на першому етапі – розуміння особистістю умов задачі – є домінувальною, “коли розуміння розгортається в достатньо насичений мисленнєвий процес” [8, с. 26]. Цей процес, в свою чергу, опосередковується складністю умов задачі. Але мислення на даному етапі не відрізняється абсолютно творчим характером, адже психологічна сутність першого етапу зводиться автором до процесу співставлення нової інформації з наявними у суб'єкта еталонами. Хоча превалювання (на даному етапі, на відміну від наступних) образів-понять та візуальних образів передбачає функціонування уяви як визначального компоненту творчого процесу (В.О.Моляко [7–9], Л.С.Виготський [3], С.Л.Рубінштейн [11]).

Другий етап – формування гіпотези (замислу) – припускає можливість домінування креативного рівня функціонування мисленнєвих операцій. В.О.Моляко зазначає, що “тут відбувається процес трансформації первинних

образів і понять в замисел (гіпотезу), а потім – в стадію стратегії розв’язання задачі” [8, с. 34]. В цьому зв’язку слід згадати точку зору С.Л.Рубінштейна, який стверджував, що для того, щоб в результаті мисленнєвого процесу розв’язати задачу, слід її адекватно усвідомлювати [11], а це досягається в результаті різних мисленнєвих операцій. В дослідженнях В.О.Моляко дані операції представлені традиційно: аналізом, синтезом, абстрагуванням. Але далі робота мислення та уяви розгортається за наявності певних констант в пам’яті суб’єкта (знань, умінь, навичок), “котрі повинні утворювати досить міцні смислові зв’язки, адже вони й будуть зумовлювати зародження замислу” [8, с. 34].

В результаті даного процесу психологічний механізм моделювання гіпотези вибудовується в межах певних структурних ланок: 1) виокремлення орієнтирів в умові задачі; 2) пошук ознак стосовно цих орієнтирів; 3) порівняння ознак конструкцій з ознаками, що містяться в орієнтирах; 4) формулювання рішення стосовно прийняття чи неприйняття конкретної структури чи функції.

Третім циклом в структурній характеристиці процесу розв’язання творчих задач є перевірка верифікації гіпотези (замислу, проекту). В творчих задачах на даному етапі замисел (гіпотеза) має характер зрозумілої ідеї. “Психологічно найбільш важливим моментом в процесі перевірки гіпотези є момент суб’єктивної впевненості в її правильності” [8, с. 40]. Ступінь впевненості суб’єкта опосередковується знаннями, його вмінням інтерпретувати вихідні задачі, складністю самої задачі та ін.

Характеризуючи механізми творчого мислення особистості, В.О.Моляко акцентує увагу на інтуїції, механізмі, що традиційно викликає неабиякий інтерес та різні тлумачення в феноменології креативності. “Було встановлено, що інтуїтивне мислення наявне ... на всіх стадіях розв’язання задач, причому воно може мати “питому вагу” щодо всієї мисленнєвої діяльності” [8, с. 49]. Враховуючи отримані у власних дослідженнях дані, В.О.Моляко приходять до

висновку, що в основі інтуїтивного мислення знаходяться механізми порівняння, встановлення аналогій та подальшого переносу. “В основі цієї діяльності можуть бути ті ж самі механізми (що і в раціональному мисленні) – порівняння, комбінаторики, аналогізування і протиставлення” [8, с. 55].

Отже, В.О.Моляко, орієнтуючись на проведені ним дослідження та експериментальні дані інших фахівців (О.М.Матюшкіна, В.Д.Шадрікова, Д.Б.Богоявленської, Е. де Боно, Ю.Д.Бабаєвої, Є.О.Голубевої та ін.), пропонує узагальнену структуру творчого потенціалу особистості, що вміщує такі складові:

1) “задатки, нахили, що виявляються в підвищеній чутливості, певній вибірковості, наданні переваг чомусь перед чимось, загальної динамічності психічних процесів;

2) інтереси, їх спрямованість, частота й систематичність проявів, домінування пізнавальних процесів;

3) допитливість, потяг до створення нового, до пошуку й розв’язання проблем;

4) швидкість у засвоєнні нової інформації, створення асоціативних масивів;

5) нахили до постійних порівнянь, зіставлень, вироблення еталонів для наступних порівнянь, відбору;

6) прояви загального інтелекту – розуміння, швидкість оцінювань та вибору шляхів розв’язання, адекватність дій;

7) емоційне забарвлення окремих процесів, емоційне ставлення, вплив почуттів на суб’єктивне оцінювання, вибір, надання переваг;

8) наполегливість, систематичність у роботі, цілеспрямованість, рішучість, працелюбність, сміливе прийняття рішень;

9) творча спрямованість на пошуки аналогій, комбінування, реконструювання, зміна варіантів, економність у рішеннях, у використанні часу, засобів та ін.;

10) інтуїтивізм – здатність до прояву неусвідомлюваних швидких (іноді – миттєвих) оцінок, прогнозів, рішень;

11) порівняно швидке та якісне оволодіння вміннями, навичками, прийомами, технікою праці, майстерністю виконання відповідних дій;

12) здібності до реалізації власних стратегій і тактик під час розв’язання різних проблем, завдань, пошуку виходу зі складних, нестандартних, екстремальних ситуацій” [9, с. 6].

Якісно новий підхід до тлумачення й дослідження творчого потенціалу особистості запропонувала Д.Б.Богоявленська [1]. В якості одиниці дослідження останнього вчена пропонує розглядати інтелектуальну активність. Остання є інтегральною властивістю деякої гіпотетичної системи, основними компонентами чи підсистемами якої постають інтелектуальні (загальні розумові здібності) та неінтелектуальні (перш за все – мотиваційні) фактори розумової діяльності. При цьому, розумові здібності стимулюють інтелектуальну активність особистості.

Досліджуючи творчий потенціал суб’єкта за допомогою власної методики “Креативного поля”, Д.Б.Богоявленська отримала результати, які свідчать про те, що діагностовану здатність людини до саморозвитку в діяльності не можна пояснити лише властивостями інтелекту. Вихідною гіпотезою, яка отримала своє експериментальне підтвердження в лонгітюдних дослідженнях, було припущення, що здатність до саморозвитку є показником цілісної особистості, і вона відображує взаємодію когнітивних та афективних сфер в їх єдності. На думку вченої, це і створює споконвічний “синтез” здібностей та особистісних властивостей, що набуває характеристик “осягнення” (Л.С.Виготський [3, с. 43]). Тому здатність до саморозвитку, вважає Д.Б.Богоявленська, може розглядатися як вихідна одиниця для аналізу творчості [1]. Запропонована авторкою методика забезпечує відсутність обмежень в процесі творчої мисленнєвої діяльності.

Креативні особистості, за дослідженнями Д.Б.Богоявленської, виявляють помірковане ставлення до оточуючих, бажання до неформальних стосунків у спілкуванні; такі індивіди здатні співпереживати та співчувати іншим людям, вони прагнуть бути в центрі колективу. Дані результати вказують на зв'язок між інтелектуальною активністю суб'єкта й активністю у сфері суб'єкт-суб'єктних стосунків [1].

Також Д.Б.Богоявленська визначає творчість як процес ситуативно-нестимульованої активності, що виявляється в прагненні людини вийти за межі вихідної проблеми [1, с. 98].

Дотримуючись підходу Д.Б.Богоявленської, І.В.Львова [6] виокремлює чотири групи особистісних якостей креативного суб'єкта, які складають творчий потенціал особистості:

- *Світоглядні якості*: активна життєва позиція, оптимізм, гармонійність, гуманність, відданість своїм ідеалам і принципам, високе почуття обов'язку, патріотизм, високий рівень розвитку естетичних почуттів, прагнення до процесу творчості, відкриттів, духовного зростання, самопізнання, самовираження тощо.
- *Ціннісні якості*: доброзичливість, тактовність, щирість, працьовитість, милосердя, толерантність (терпимість до інших людей), критичність.
- *Інтелектуальні якості*: далекоглядність (вміння прогнозувати події, вчинки, дії), допитливість, спостережливість, почуття гумору, гнучкість розуму (здатність до прийняття адекватних рішень залежно від ситуації), варіативність мислення, незалежність і самостійність думки, високий рівень розвитку інтуїції, ерудованість, захопленість змістом діяльності, здатність до аналізу і синтезу, оригінальність, метафоричність мислення, ініціативність.
- *Вольові якості*: цілеспрямованість, наполегливість, сміливість, вміння доводити розпочату справу до кінця, здатність до самоствердження, витримка, мужність і стійкість (здатність переносити життєві поразки та негаразди), неабияка енергійність, впевненість у собі. Перераховані особистісні

особливості та якості, на нашу думку, є якостями такої людини, що повноцінно розвивається. Ці якості, вважає І.В.Львова, виявляються на фоні особливо тонких, чутливих, рухливих та яскравих проявів емоційної сфери людини [6, с. 45–46].

В дослідженнях Н.Ф.Вишнякової, О.О.Глуховської, К.О.Гуськової, В.М.Дружиніна, В.О.Кан-Калика, Н.В.Кузьміної, В.О.Моляко, Я.О.Пономарьова, С.О.Сисоєвої, Р.П.Скульського, С.В.Хмельковської та ін. в найбільш узагальненому вигляді творчий потенціал вчителя вміщує наступні складові: 1) потенційна складова; 2) мотиваційна складова; 3) когнітивна складова.

Спираючись на власні міркування щодо особливостей діяльності вчителя іноземних мов, ми доповнили ці компоненти наступними складовими, виокремленими В.О.Моляко [7–9] в структурі творчого потенціалу особистості, а саме:

- мотиваційний компонент: допитливість, потяг до створення нового, до пошуку й розв'язання проблем;
- емоційний компонент: задатки, нахили; емоційне ставлення; інтуїтивізм;
- вольовий компонент: наполегливість, систематичність у роботі, цілеспрямованість, рішучість, працелюбність, сміливе прийняття рішень; творча спрямованість на пошуки аналогій, комбінування, реконструювання, зміна варіантів, економність у рішеннях, використанні часу, засобів та ін.;
- інтелектуальний компонент: швидкість у засвоєнні нової інформації; нахили до постійних порівнянь, зіставлень, відбору; прояви загального інтелекту.

Також, спираючись на виокремлені Н.В.Кузьміною [5] складові творчого потенціалу вчителя, до інтелектуального компоненту ми відносимо інтелектуальну креативність.

До структури творчого потенціалу майбутнього вчителя іноземних мов ми ввели п'ятий компонент, який назвали **“соціальним”**. Він, на нашу думку, буде вміщувати виокремлені В.О.Моляко [7–8] складові:

- інтереси, їх спрямованість, частота й систематичність проявів, домінування пізнавальних процесів;
- порівняно швидке та якісне оволодіння вміннями, навичками, прийомами, технікою праці, майстерністю виконання відповідних дій;
- здатності до реалізації власних стратегій і тактик у процесі розв'язання різних проблем, завдань, пошуку виходу зі складних, нестандартних, екстремальних ситуацій.

Також соціальний компонент включає складові, виділені Н.В.Кузьміною [5]:

- психологічна готовність до реконструювання діяльності у пошуках нових способів розв'язання творчих задач;
- способи врахування системи обмежень та вимог до розв'язання творчих задач, зумовлених професією та виробництвом;
- способи врахування системи вимог та обмежень до розв'язання задач з огляду на моральні принципи.

До соціального компоненту ми віднесли складову **“соціальна креативність”** (вона вміщує здатність до самоактуалізації, соціальну мотивацію, комунікативну компетентність, комунікативну (вербальну та невербальну) сенситивність, поведінкову сенситивність, соціальну уяву тощо).

Нами уточнено структуру **комунікативної компетентності** вчителя іноземної мови. Ми вважаємо, що комунікативна компетентність складається з лінгвістичної, соціолінгвістичної, стратегічної, соціальної та психологічної компетентностей. Так, під *лінгвістичною* компетентністю ми вважатимемо знання педагогом одиниць мови та здатність вміло оперувати ними; під *соціолінгвістичною* – здатність використовувати і перетворювати мовні форми відповідно до ситуацій спілкування зокрема та всього соціального контексту в

цілому; під *стратегічною* – здатність використовувати комунікативні засоби для компенсації певних знань чи вмінь (в тому числі – й знань про партнерів та ситуації взаємодії, яких недостатньо фахівцеві для здійснення успішного спілкування); під *соціальною* – здатність встановлювати та підтримувати стосунки з людьми, вміння поставити себе на місце іншого та досягти успіху в ситуаціях, які склалися в суспільстві. *Психологічна компетентність* визначається нами як здатність майбутнього вчителя іноземної мови до оволодіння власне психологічними ресурсами в спілкуванні, врахування психологічних особливостей партнерів по спілкуванню.

Також, спираючись на дослідження Н.В.Кузьміної [5], до структури творчого потенціалу майбутнього вчителя іноземних мов ми ввели *“особистісний компонент”*, який вміщує виокремлені Н.В.Кузьміною [5] складові: 1) індивідуальні якості; 2) структури вмінь.

Висновки і подальші перспективи досліджень. Отже, саме творчий потенціал особистості є тим фундаментом, який становить основу для ідеальних умов життя людини: особистість вільно демонструє свої почуття, здійснює незалежні вчинки, тобто є креативною в повному смислі цього слова. Більш детально структуру творчого потенціалу майбутнього вчителя іноземних мов буде описано в наступних наших публікаціях. Також спеціального емпіричного дослідження потребує перевірка всіх виокремлених складових в структурі творчого потенціалу педагога, і саме опису отриманих результатів будуть присвячені наші майбутні наукові доробки.

Список використаних джерел

1. Богоявленская Д.Б. Интеллектуальная активность как проблема творчества / Диана Борисовна Богоявленская. – Ростов-на-Дону : Изд-во РГУ, 1983. – 173 с.
2. Брушлинский А.В. Мышление: процесс, деятельность, общение / Андрей Владимирович Брушлинский. – М. : Наука, 1982. – 286 с.

3. Выготский Л.С. Мышление и речь : Собр. соч. в 6-ти т. / Лев Семёнович Выготский. – М. : Педагогика, 1982. – Т. 2. – С. 5–361.

4. Колесов Д.В., Соколов Е.И. О психофизиологии творчества / Д.В. Колесов, Е.И. Соколов // Психологический журнал. – 1992. – Т. 13. – № 6. – С. 43–52.

5. Кузьмина Н.В. Творческий потенциал специалиста: Акмеологические проблемы развития / Н.В. Кузьмина // Гуманизация образования. – 1995. – № 1. – С. 41–53.

6. Львова И.В. Психологические факторы развития креативности личности : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01 / И.В. Львова. – Новосибирск, 2005. – 203 с.

7. Моляко В.А. Проблемы психологии творчества и разработка подхода к изучению одаренности / Валентин Алексеевич Моляко // Вопросы психологии. – 1994. – № 5. – С. 86–95.

8. Моляко В.А. Психология решения школьниками творческих задач / Валентин Алексеевич Моляко. – К. : Радянська Школа, 1983. – 94 с.

9. Моляко В.О. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень : [монографія] / В.О. Моляко, О.Л. Музика / [за ред. В.О. Моляко, О.Л. Музики]. – Житомир : Рута, 2006. – 320 с.

10. Одарённость и возраст: развитие творческого потенциала одарённых детей : [учебное пособие] / [под ред. Алексея Михайловича Матюшкина]. – М. : МПСИ; Воронеж : МОДЭК, 2004. – 191 с.

11. Рубинштейн С.Л. Проблемы общей психологии / Сергей Леонидович Рубинштейн / [2-е изд.]. – М. : Педагогика, 1976. – 414 с. – (Тр. д. чл. и чл.-кор. АПН СССР).

References transliterated

1. Bogoyavlenskaya D.V. Intellektual'naya aktivnost' kak problema tvorchestva / Diana Borisovna Bogoyavlenskaya. – Rostov-na-Donu : Izd-vo RGU, 1983. – 173 s.

2. Brushlinskij A.V. Myshlenie: process, deyatel'nost', obshhenie / Andrej Vladimirovich Brushlinskij. – M. : Nauka, 1982. – 286 s.
3. Vygotskij L.S. Myshlenie i rech' : Sobr. soch. v 6-ti t. / Lev Semyonovich Vygotskij. – M. : Pedagogika, 1982. – T. 2. – S. 5–361.
4. Kolesov D.V., Sokolov E.I. O psixofiziologii tvorchestva / D.V. Kolesov, E.I. Sokolov // Psixologicheskij zhurnal. – 1992. – T. 13. – № 6. – S. 43–52.
5. Kuz'mina N.V. Tvorcheskij potencial specialista: Akmeologicheskie problemy razvitiya / N.V. Kuz'mina // Gumanizaciya obrazovaniya. – 1995. – № 1. – S. 41–53.
6. L'vova I.V. Psixologicheskie faktory razvitiya kreativnosti lichnosti : dis. ... kand. psixol. nauk : 19.00.01 / I.V. L'vova. – Novosibirsk, 2005. – 203 s.
7. Molyako V.A. Problemy psixologii tvorchestva i razrabotka podxoda k izucheniyu odarenosti / Valentin Alekseevich Molyako // Voprosy psixologii. – 1994. – № 5. – S. 86–95.
8. Molyako V.A. Psixologiya resheniya shkol'nikami tvorcheskix zadach / Valentin Alekseevich Molyako. – K. : Radyans'ka Shkola, 1983. – 94 s.
9. Moliako V.O. Zdibnosti, tvorchist', obdarovanist': teorija, metodyka, rezul'taty doslidge : [monografiya] / V.O. Moliako, O.L. Muzyka / [za red. V.O. Moliako, O.L. Muzyky]. – Zhytomyr : Ruta, 2006. – 320 s.
10. Odaryonnost' i vozrast: razvitie tvorcheskogo potenciala odaryonnyx detej : [uchebnoe posobie] / [pod red. Alekseya Mixajlovicha Matyushkina]. – M. : MPSI; Voronezh : MODE'K, 2004. – 191 s.
11. Rubinshtejn S.L. Problemy obshhej psixologii / Sergej Leonidovich Rubinshtejn / [2-e izd.]. – M. : Pedagogika, 1976. – 414 s. – (Tr. d. chl. i chl.-kor. APN SSSR).

Реферат на статтю Н.І.Антюхової

“Структура творчого потенціалу майбутнього вчителя іноземних мов”

В статті описано проблеми життєтворчості, обдарованості, становлення творчої індивідуальності в контексті розв’язання питання структури творчого потенціалу особистості. Охарактеризовано обдарованість як системне утворення особистості. Обґрунтовано механізми творчого мислення особистості. Описано запропоновані в науковій літературі концепції та теорії, в яких розкривається узагальнена структура творчого потенціалу особистості. Окреслено групи індивідуальних якостей креативного суб’єкта, які складають творчий потенціал особистості.

Структуровано компоненти, виокремлені В.О.Моляко та Н.В.Кузьміною в структурі творчого потенціалу особистості, стосовно вчителя іноземних мов. Обґрунтовано доцільність введення до структури творчого потенціалу вчителя іноземних мов соціального компонента, описано його складові. Уточнено зміст понять “соціальна креативність” та “комунікативна компетентність” в структурі творчого потенціалу вчителя іноземних мов.

До соціального компоненту творчого потенціалу вчителя було віднесено складову “соціальна креативність” (вона вміщує здатність до самоактуалізації, соціальну мотивацію, комунікативну компетентність, комунікативну

(вербальну та невербальну) сенситивність, поведінкову сенситивність, соціальну уяву тощо).

В статті уточнено структуру комунікативної компетентності вчителя іноземної мови. Зазначено, що комунікативна компетентність складається з лінгвістичної, соціолінгвістичної, стратегічної, соціальної та психологічної компетентностей.

До структури творчого потенціалу майбутнього вчителя іноземних мов було введено “особистісний компонент”, який вміщує такі складові: 1) індивідуальні якості; 2) структури вмінь.

Ключові слова: творчість, творчий потенціал, механізми творчого мислення особистості, соціальний компонент, соціальна креативність, комунікативна компетентність.

Автор статті: (Антюхова Наталія Ігорівна)

Моб. телефон: (097) 382-76-69

Ця робота ліцензується відповідно до Creative Commons Attribution 4.0 International License.

*Авторське право (с) 2015 Antyukhova Natalia Igorivna Антюхова
Наталія Ігорівна*

Отримано: 09.02.2015

Відрецензовано: 22.02.2015

Опубліковано: 03.04.2015